

КОНСТАНТИН ВЕЛИЧКОВ

ЗАТОЧЕНИК

chitanka.info

Параходът плуваше бързо по Егейското море през едно тихо и хубаво време в посока към Солун.

Пролетното слънце лееше потоци от светлина. Окоето можеше едва да съзре понякога на небесната синева някой тънък и прозрачен облак, който се показваше и изчезваше, като неуловима мечта. Морето светеше гладко като стъкло. Редки вълни шаваха тихо и лениво от време на време по повърхността му и се разсипваха безследно в бисерни струи.

Населението на парахода представляваше най-разнообразна гледка. Там бяха се събрали хора от всевъзможни народи, облекла, лица и съсловия. Разпасан турчин зяпаше разкрячен до англичанин, който се беше изтегнал неподвижно на стола си. Френеца минаваше покрай безстрастен евреин, вгълбен в мисъл за някоя нова печалба. Мургав персиец седеше редом до гръцко паликаре, което се перчеше със своята къдрава фустанела. Турски молла, който се кланяше на една страна в парахода, дигаше ръце нагоре, мъмреше молитвата си и се навеждаше и ставаше до черно попско расо.

Всрещ това разнообразно общество мирно и мълчаливо седеше сам-самин, в един кът на парахода, един българин. Откакто се беше качил на парахода, навсякъде беше търсил свои съотечественици, но не беше намерил ни един.

Четвърти ден как пътуваше, слушаше да се говори около него на всякакви езици, но не беше зачул българска дума. До него се бяха разположили няколко турци. Жените им, насядали на търкало, се гушеха една до друга и грижливо се прикриваха, за да не видят лицата им нечестиви гяури. Турците му проговаряха понякога, той разменяше с тях някоя дума и пак се свиваше при бедния си багаж и замлъкваше.

Изрядко само ставаше, поглеждаше към величествената морска гледка и пак се връщаше на мястото си.

Той гледаше равнодушно всички тия лица, които минаваха покрай очите му. Между всичкия тоя свят, който кръстосваше около него, той беше най-честит човек.

След дванайсетгодишно заточение в Азия той се връщаше у дома си.

Преди месец още до минутата, когато му бяха съобщили, че е свободен, той не можеше да помисли за своите, без да заплаче. Когато

му донесоха тая вест, той не искаше да повярва. Стори му се, че го лъжат.

Мнозина се бяха върнали от заточение, но и мнозина бяха оставили костите си там. Той мислеше, че ще бъде от последните. Той се беше запознал с много милостиви хора, които го съжаляваха: сядаха понякога, та го утешаваха, но идеха ли си, той поглеждаше в сърцето си и виждаше, че от утешенията, които е чул, нищо не е останало в него.

Той и не знаеше дори, защо са го затворили. Един ден го бяха изкарали от затвора, дето беше престоял без разпит седем месеца между разбойници и кръвопийци, осъдени повечето на вечни окови; бяха го извели пред солунския паша и бяха му казали, че го пращат на заточение в Ангора. Защо и за колко години не бяха му казали. „Пращат ме да умра в чужда земя“, беше си казал сам той, когато го изкараха от пашата.

Пет години наред беше ставал и лягал с тая мисъл, че е изпратен да умре в чужда земя, че ще затвори очи, без да види и в последния си час своите си.

А сега отиваше при тях. Още няколко часа и ще стъпи на земята, дето е мислил, че няма никога да се върне, а след два дена път ще бъде у дома си и ще прегърне ония, които не е вярвал, че ще види още веднъж в живота си.

Като мислеше как е страдал преди месец и колко е честит сега, сълзи от радост капеха от очите му. Да имаш жена и деца, да ги обичаш от душа и сърце, да си готов живота си да дадеш за тях, да ги загубиш изведнъж, да си стоял дванайсет години далеч от тях, в земя затънтена, дето нищо не можеш да чуеш за тях, да си мислил, че няма вече да ги видиш, и да се върнеш при тях, и да ги видиш пак! Има ли, Боже мой, щастие по-голямо на тоя свят?

Той броеше часовете и минутите. Времето му се виждаше безкрайно.

Искаше му се да легне, да заспи и да не се пробуди, дорде параходът не стигне в Солун. Но как ще го хване сън? Легнеше, дремнеше, па изведнъж се стреснеше в съня си и станеше. Струваше му се понякога, че параходът е спрял, вслушваше се, че морето боботи под него и трепваше от радост, като видеше, че се е лъгал.

„Дете ставам“, казваше и вземаше да се смее сам на себе си.

В Азия той беше стоял цели три години в лош затвор. Подир три години бяха му позволили да живее на свобода само в града под надзора на полицията. Мрачните спомени, които му бяха останали от затвора, подпомагани от шума, който ставаше около него, оживяваха в паметта му, щом заспеше, и се превръщаха в ужасни сънища.

Веднъж сънува, че е избягал от заточение и подире му се спуснала да го гони многобройна потеря от войници, жандарми и башибозуци. На всяка минута потерята приближаваше да го улови, но той бягаше тъй силно, че тя не можеше да го стигне. Наблизо имаше гора. Той влезе в нея. Колкото повече влизаше навътре, толкова повече гората ставаше гъста и непроходима. Не се виждаше никаква пътека и той мислеше вече, че потерята е изгубила дирята му. От всички страни чуваше виене на диви зверове, съскания на змии, но предпочиташе да го изядат вълци и мечки, отколкото да попадне в турски ръце. Изведнъж той се намери пред една голяма река, която бучеше страшно и търкаляше в буйните си вълни цели скали и букаци. Ни напред сега, ни назад. Той седна на брега да си отпочине и мислеше какво да прави.

Изведнъж пропукаха над главата му стотина пушки. Обърна се — потерята го заобиколила; оставаше му само едно средство за спасение — да се хвърли в реката. Опита се да се хвърли в реката, но напразно, тялото му се беше схванало, не можеше да се помръдне, ни да извика, турците идеха вече да го вкопчат. Но в тая минута се пробуди разтреперан цял. Студена пот беше избила на челото му.

Оттогава той не беше се решил вече да спи. И насън е лошо да се видиш злочест. Той искаше да мисли и да бълнува само за щастието, което го чака в родния кът, дето би желал да може по-скоро да хвъркне с орлови криле.

Докато беше още в заточение, България се бе освободила. Той си спомняше сега как се бе вълнувал през всичкото време на войната. По цели нощи не беше спал, когато се научеше, че русите са загубили някоя битка. Повечето вести, които идеха в Ангора, бяха от тоя род, но той не беше престанал да вярва, че русите ще надвият. Надеждите му се бяха изпълнили.

На връщане му се беше случило да види в Цариград един български офицер. Това му беше оставило неизгладимо впечатление. Като мислеше сега за офицера, когото беше следвал стъпка по стъпка цял час, за да го разгледа добре, да види отблизо дрехите му, шапката

му, сабята му, лицето му, да го чуе как говори, забравяше се от радост, чинеше му се, че носи цяла България в сърцето си.

Той беше чул, че България е свободна и беше я видял възкръснала.

В минутата, когато беше съзрял офицера, беше усетил в сърцето си нещо, което го караше да мисли, че е станал друг човек, че е пораснал, че гърдите му са се разширили и дишат по-свободно, и главата му се дигнала високо над другите, и очите му гледат по-смело.

Когато турците, които седяха до него, го бяха попитали от каква народност е, той с гордост отговори, че е българин. Говореше с тях и никакво впечатление не му правеше, че са турци. Сърцето му жално се свиваше само, като помислеше, че Македония е останала пак робска земя, но тия жалби се разсейваха бързо. Зад Македония има свободни българи. Един лъч от свободата, на която те се радват, прониква и в нея и сгрява сърцата на робите.

България му се представяше ту като мома, пълна с хубост и младост, на челото на която е слязла лъчезарна звезда от небето, ту като момък, пълен със здраве и сила, който държи в ръката си сабя победоносна. И тия два светли образа се навеждаха над Македония и шепнеха й нежно да се надява и да вярва.

„Боже мой! — думаше си той, като прекарваше тия засмени мисли през ума си, — дай ми да доживея да видя, че Македония е станала българска и свободна, па нека умра тогава“.

Той кроеше вече да замине за България. Господ му беше дал всичко в Македония: и дом, и имотец, но той беше готов всичко да зареже, с надница да печели хляба си, само да се порадва на свободен живот. Едната му дъщеря беше се оженила. По-големият син беше излязъл на своя глава на работа. Ще вземе жена си и другите деца и ще иде да живее на свобода.

Параходът пореше вълните и летеше към милата земя. Още малко и той ще бъде там.

Той нямаше никаква работа в Солун. Щом излезе в града, ще потърси кола или кон и ще тръгне за родното място. От Цариград той беше писал у дома си, че се връща. Как трябва да са броили дните. Колко души ще са питали кога може да пристигне? Сън не трябва да ги хваща, като мислят за него. Колко пъти ще излизат на улицата, като зачуят кола, да видят дали не иде!

Чинеше му се, че ги вижда. Тичат насреща му, запъхтени и луди от радост. Чувахе сърцата им като туптят. Очите им святкат, лицата им са плувнали в червенина. Той ще отвори прегръдките си и всички ще увиснат на шията му. Ще искат да говорят и от радост не ще могат да си кажат дума.

В гърдите му преливаше от радост, като мислеше за тая минута и нещо усещаше да го притиска там. Как би искал да има някой, с когото да си приказва, за да му олекне! Всички наоколо му бяха люде чужди и биха се чудили на ума му, ако седнеше да им разправя какво го вълнува.

Той се мъчеше да се замисли за друго нещо. Ставаше, вглеждаше се в някой остров, който се синееше надалече в необозримия кръгзор, в някоя ладия, която се показваше отнякъде като някой лебед, който тихо лети между небето и морето. Прохладен вятър полъхваше в гърдите му и вълненията му се успокояваха полека-лека. Връщаше се после на мястото си, отваряше багажа си и преглеждаше подаръците, които беше купил от Цариград. В Ангора той беше работил последните години и беше скътал някоя и друга пара. С тая печалба беше купил някои подаръци. Имаше по нещо за всички: за жена му, за децата му, за брат му и за някои други близки роднини.

Параходът все вървеше.

Солун се показва.

Когато съзря града, сърцето му затупка като че ще изскочи от гърдите му. Напразно той искаше да не гледа, очите му бяха вковани там. Слънцето огряваше, когато параходът пристигна. Мъглата, която покриваше града, полека се вдигаше и зданията се показваха.

Хиляди фенери заблестяха в морето като звезди, които се приближаваха от четири страни на парахода. Това бяха лодките, които идеха и скоро заобиколиха парахода.

Параходът спря. Настана неописуем шум и безредица. Лодкарите прескачаха отвсякъде в парахода, викаха, дърпаха пътниците, грабеха вещите им, караха се, блъскаха се едни други.

Като видя тая блъсканица, той сви багажа и се отмести на една страна да чака.

Подир половин час той беше на брега. Прегледаха му вещите на митницата и той се упъти към града. Не беше направил три стъпки, един познат глас, който го развълнува цял, извика името му. Обърна се

и остана поразен като видя жена си, двете си дъщери и единия си син, че тичаха към него.

Гледаше и не вярваше. Всичката му кръв се събра в сърцето му. Те се промъкнаха из навалищата, спуснаха се въз него, прегръщаха го, целуваха го, но той стоеше като вдървен, на очите му тъмнееше, искаше да проговори и не можеше, искаше да ги прегърне, а ръцете му не се вдигаха.

Изведнъж едно глуха въздишка излезе от гърдите, му, краката му се залюляха, очите му се преметнаха, лицето му пребледня като платно и той падна на земята.

„Боже!“ — извика като луда жена му. И политна връз него.

Дъщерите му, синът му, бледни, неми от жалост, се опитаха напразно да повдигнат бедния си баща.

Очите му се отвориха още веднъж в едно последно усилие да види пак жена си и децата си и издъхна.

Жена му плачеше и викаше за помощ.

Тълпата се събираше около тях и гледаше нажалена това печално зрелище. Един лекар се приближи, попипа тялото, обърна се към някои свои приятели и им каза, като поклати глава: „Свършено“.

При тая дума те като че за първи път узнаха какво нещастие ги е постигнало; жената и децата писнаха жално. Нещастните къртеха въздуха с виковете си, прегръщаха мъртвото тяло и го обливаха със сълзи.

Всички наоколо се питаха кой е той. Никой не знаеше нищо, само по думите, които произнасяха в плача си жена му и децата му, се разбираше, че е българин.

Всеки го оплака и замина покъртен от скръб, но никой не разбра, че смърт го е постигнала от радост, че след дванайсетгодишно изгнание е видял жена си, децата си, отечеството си.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.